

Asia: VN/2160/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Kysymykset lausunnon antajille

Millaisia huomioita teillä on oppivelvollisuuslakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua oppivelvollisuuslakiin ja muihin lakeihin koskevasta lakiesityksestä.

Oppivelvollisuuden suorittaminen työpajatoiminnassa

Oppivelvollisuutta on ollut jo nyt mahdollista suorittaa nuorten työpajatoiminnassa. OAJ kannattaa lakiin tarkennusta siitä, että nuorten työpaja voi jatkossakin olla yksi oppimisympäristö, jossa oppivelvollinen voi suorittaa oppivelvollisuutta oppilaitoksen ohjaamana tilapäisesti. OAJ muistuttaa, että oppimisympäristöstä riippumatta oppilaitos on vastuussa opiskelijan oppivelvollisuuden suorittamisesta. Kun työpaja tunnustetaan oppimisympäristöksi, tulee myös varmistaa, että oppivelvolliselle pystytään tarjoamaan tarvittava oppimisen tuki ja opinto-ohjaus noudattaen kyseisen koulutusmuodon kelpoisuuksia.

Luonnoksessa esitetään myös, että oppivelvollinen voitaisiin ohjata asuinkunnan valvontavastuun puitteissa suoraan työpajaan suorittamaan oppivelvollisuutta korkeintaan kahden kuukauden määräajaksi. OAJ pitää esitettyä mahdollisena, mutta korostaa, että lain perusteluista on käytävä selkeästi ilmi, että opiskelupaikka on pyrittävä näissä tilanteissa löytämään kiireellisesti. Käytännössä esitetty säädös voi johtaa tilanteisiin, jossa samassa työpajassa oppivelvollisuutta suorittaa opiskelijoita, jotka ovat koulutuksen järjestäjän sinne osoittamina oppilaitoksen valvontavastuun, tuen ja ohjauksen piirissä sekä myös opintososiaalisten etujen piirissä. Samaan aikaan työpajalle voi olla osoitettuna opiskelija, joka asuinkunnan osoittamana ei ole oppilaitoksessa kirjoilla, oppilaitoksen opetuksen ja ohjauksen piirissä eikä myöskään oikeutettu opintososiaalisiin etuihin.

OAJ korostaa, että säädösten perusteluista on käytävä ilmi, että lähtökohtaisesti oppivelvollisella on aina oltava viiveettä yhdenvertaisesti oikeus opetukseen, oppimisen tukeen ja opintojen ohjaukseen. Näin ollen tulee uusi opiskelupaikka oppilaitoksesta löytää hänelle mahdollisimman nopeasti, jotta oppivelvollinen saa opetushenkilöstön antamaa opetusta, oppimisen tukea ja opinto-ohjausta.

Esitetyssä poikkeustilanteessa voi kuitenkin arkeen ja rutiineihin kiinnittävänä toimenpiteenä olla perusteltua ohjata vailla opiskelupaikkaa oleva nuori suoraan työpajatoimintaan asuinkunnan toimesta. Tällöin on kuitenkin riski, että väliaikainen siirto työpajatoimintaan voi lisätä opiskelijan tunnetta ”pompottelusta” ja opintojen katkonaisuutta.

Pelkästään opiskelijan ohjaaminen työpajatoimintaan ei ole ratkaisu opiskelijan opintojen keskeytymiseen. Esityksessä ei oletta kantaa siihen, miten opiskelijan opiskeluhooltoon liittyvät palvelut hoidetaan eikä siihen, miten opiskelijan oppimisen tuki ja niihin liittyvä tiedonsiirto huomioidaan. Haasteena on myös se, miten nuorten työpajat pystyvät tukemaan oppivelvollista, jolla on vaativan erityisen tuen tarpeita. OAJ korostaa, että asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun tulee jatkua sen ajan, kun asuinkunta etsii oppivelvolliselle uutta opiskelupaikkaa.

Perusopetuksessa, nivelvaiheessa ja toisella asteella opiskelee nuoria, joiden opiskelukuntoisuus on syytä tai toisesta heikko. Yksittäisten, pienempien esitysten sijaan tulisi tarkastella laajemmin niiden opiskelijoiden tilannetta, joiden opiskelukuntoisuus on heikko. OAJ esittää, että kuntouttavan opetuksen aloitetta tulisi edistää lainsäädäntötasolle kaikilla koulutusasteilla.

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

OAJ kannattaa tarkennusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä vähintään kuukauden kestävä tilapäisen ulkomailta opiskelun ajaksi silloin kun opiskelija ei osallistu Suomen lainsäädännön tai opetussuunnitelman mukaiseen koulutukseen.

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

OAJ kannattaa oikeutta maksuttomaan koulutukseen tilanteissa, joissa opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää tai siihen sisältyviä opintoja (kaksoistutkinto), niin että oppivelvollinen saa edellytetyt opinnot sekä ylioppilastutkinnon suoritettua. Esitys selkeyttää ns. kaksoistutkintoa suorittavien opiskelijoiden asemaa maksuttoman opiskelun osalta.

Majoituskorvaus oppivelvollisille

OAJ kannattaa esitettyjä muutoksia. Monialaisen ammatillisen oppilaitoksen käsitteestä luopuminen tässä yhteydessä parantaa opiskelijan yhdenvertaisia mahdollisuuksia hakeutua tavoittelemaansa koulutukseen. Muutos matka-ajan huomioimisesta majoituskorvauksen perusteena TUVA:ssa tai

TELMA:ssa opiskelevilla yhdenmukaistaa lakia toisen asteen opiskelijoihin sekä parantaa pieneltä osin TUVA- ja TELMA-opiskelijoiden mahdollisuuksia osallistua koulutukseen.

Millaisia huomioita teillä on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Järjestämisluvan myöntäminen

OAJ kannattaa järjestämisluvan myöntämisen laajentamista ns. valtion kouluille esityksen mukaisesti.

Järjestämislupien myöntämiseen tulee lisätä kaikille oppilaitoksille vaatimus siitä, että koulutuksen järjestäjä pystyy järjestämään koulutusta lähiopetuksena riittävän pienissä ryhmissä.

Hakeutuminen ja hakumenettelyt

On tärkeää, että oppivelvolliset opiskelijat saavat opiskelupaikan tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. TUVA:n avulla oppivelvolliset saavat parempia valmiuksia toisen asteen opintoihin ja valmentava koulutus myös auttaa oppivelvollisen oman polun löytämisessä.

TUVA-koulutuksen tarve on myös sellaisille ei-oppivelvollisia, joilla ei ole aiempaa tutkintoa esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus tukee näiden opiskelijoiden sopivan opiskelupaikan löytymistä sekä toisen asteen opiskelukielen osaamisen vahvistamista muiden opintojen yhteydessä. Sanamuodon tulee olla oppivelvolliset opiskelijat ja ne opiskelijat, joilla ei ole aiempaa toisen asteen tutkintoa.

Luonnoksessa ei avattu hakutoivejärjestyksen vaikutusta opiskelijavalintaan.

Koulutuksen laajuus ja muodostuminen

OAJ kannattaa koulutuksen muodostumista pakollisiin ja valinnaisiin koulutuksen osiin.

Tässä yhteydessä tulee myös määritellä opiskelijalle mahdollisuus toisen asteen opiskelukielen osaamista valmentaviin opintoihin. Myöhään Suomeen saapuvien, yläkouluikäisten maahanmuuttotastaisten oppilaiden mahdollisuudet suorittaa perusopetuksen päättötodistus ovat heikot, koska perusopetuksessa opiskeluaika ei välttämättä riitä opetuskielen riittävään oppimiseen ja aikuisten perusopetukseen voi hakeutua vasta 17 vuoden iässä. Opetuskielen taito ei useinkaan, ehdi kehittyä riittäväksi perusopetuksen oppimäärän suorittamiseen, minkä seurauksena oppilas jää ilman päättötodistusta eikä voi siirtyä toisen asteen koulutukseen. Aikuisten perusopetuksen alaikäraja tulisi laskea 16 ikävuoteen.

Lisäksi TUVA-koulutuksen rinnalle on kehitettävä opetuskielen osaamista vahvistavia opintoja, joihin opiskelija voi osallistua TUVA-koulutuksen yhteydessä. Toisen asteen opetuskielen opintoja tulisi olla mahdollista suorittaa enintään kahden vuoden ajan myös vapaan sivistystyön ja aikuisten perusopetuksen oppilaitoksissa.

Opiskelijan yksilölliset valinnat

OAJ kannattaa tarkennusta siitä, että koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisia osia.

Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen – mobiililaitteet ja järjestyssäännöt

Mobiililaitteiden haltuunottoa TUVA-koulutuksessa koskevan sääntelyn osalta OAJ ei kannata esitettyä, jonka mukaan haltuunottoa ei sovelleta osana tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta. OAJ perustelee tätä kantaa tarpeella vahvistaa työrauhaa myös perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa.

OAJ esittää, että mahdollisuuksia mobiililaitteen käyttöönoton rajaamiseen opetuksen aikana laajennetaan lainsäädäntötasolla koskemaan myös toista astetta. Jos mobiililainsäädäntöä laajennettaisiin OAJ:n esityksen mukaisesti koskemaan myös toista astetta, tulisi myös kielletyn esineen haltuun ottamisoikeus laajentaa koskemaan näitä vastaavasti, kuin perusopetuksessa. Esimerkiksi nykytilassa opettaja ei voi ottaa puhelinta opiskelijalta pois vaan ainoastaan poistaa tämän luokasta/opetustilasta. OAJ on esittänyt, että myös toisen asteen lainsäädäntöön tulisi tehdä tarvittavia lakimuutoksia työrauhan parantamiseksi ja kurinpitokeinojen täsmentämiseksi.

Toisella asteella oppivelvolliset ovat jo lähestymässä täysi-ikäisyyttä, mutta rehtorit ja opettajat tarvitsevat vastaavan lain tasoisen oikeutuksen määrätä mobiililaitteiden käytöstä nivelvaiheessa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Samoin vanhemmat sekä nuoret itse saisivat tukea ajattelulle ja toiminnalle, että jokainen voi oppia rajoittamaan omaa ruutu aikaansa sekä rajaamaan tarkemmin, mihin mobiililaitteita käyttävät.

OAJ kannattaa sitä, että tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa sovelletaan sitä, mitä asianomaisessa koulutuksessa määritellään järjestyssäännöistä.

Muu lisästarve

OAJ huomauttaa lisäksi, että tässä lainsäädäntömuutoksessa opiskelijalle tulee määritellä oikeus oppimisen tukeen toisen asteen tukea vastaavasti. Oppimisen tuen uudistuksessa tutkintokoulutukseen valmentava koulutus jätettiin uudistuksen ulkopuolelle eikä oppimisen tuen

saumaton jatkumo toteudu. TUVA:ssa opiskelee merkittävä määrä opiskelijoita, joilla on tuen tarpeita (mm. Owl Group 2024).

Tällä hetkellä opiskelijalla ei ole oikeutta matalan kynnyksen oppimisen tukeen tutkintokoulutuksessa valmentavassa koulutuksessa. Tuen tarpeet eivät kuitenkaan katkea siirryttäessä perusopetuksesta nivelvaiheeseen.

OAJ esittää lisättäväksi lakin tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta pykälän 19 b – oikeus oppimisen tukeen:

- ”Opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen, jota hän tarvitsee tutkintoon valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Oppimisen tuki järjestetään osana tutkintoon valmentavaa koulutusta. Oppimisen tuki on opettajan antamaa tukiopetusta, opetuskielen osaamisen kielellistä tukea, erityisopettajan antamaa tilapäistä erityisopetusta, sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön antamaa tukea ja ohjausta.”

Samassa yhteydessä on täsmennettävä TUVA-lain 21 §:ää siten, että erityinen tuki määritellään erityisopettajan antamaksi erityisopetuksiksi ja muuksi tueksi ja että oikeus erityiseen tukeen on myös työelämässä tapahtuvassa oppimisessa sekä työpajatoiminnassa, mikäli nuorten työpajaa käytetään oppimisympäristönä. Lisäksi on muutettava pykälän 21 momenttia erityisestä tuesta ammatillisen koulutuksen osalta seuraavasti vastaamaan lukiokoulutuksen säädöstekstiä. Nykyinen säädösteksti rajautuu ammatillisen koulutuksen osalta osaamisen arvioinnin mukauttamiseen. ”Opiskelijan suorittaessa ammatillisessa koulutuksessa annetussa laissa tarkoitettuja tutkinnon osia sovelletaan, mitä ammatillisessa koulutuksessa säädetään opiskelijan oikeudesta oppimisen tukeen”.

Millaisia huomioita teillä on perusopetuslakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Perusopetuslaki

Oppivelvolliset, joilta puuttuu riittävä suomen tai ruotsin kielen taito voisivat osallistua aikuisten perusopetukseen maksuttomasti

OAJ kannattaa ehdotusta, joka palvelee erityisesti maahanmuuttajataustaisia nuoria, joilla ei ole riittävästi opetuskielen osaamista. Opetuskielen osaamisen vahvistaminen tukee toisen asteen opintoja. Sillä on myös merkittävä vaikutus työllistymiseen.

Laki ammatillisesta koulutuksesta ja lukiolaki

Opiskelijoiden valintaperusteet

On tärkeää, että oppivelvolliset opiskelijat saavat opiskelupaikan toisen asteen koulutuksessa. Ensisijaisuus ei saa merkitä sitä, että ei-oppivelvolliset eivät saa opiskelupaikkaa. Ilman toisen asteen

tutkintoa on paljon myös sellaisia ei-oppivelvollisia, joilla ei ole aiempaa tutkintoa. Esitys heikentää heidän asemaansa entisestään.

Ammatilliselle toiselle asteelle hakeutuu aikuisia, jotka ovat joutuneet vaihtamaan alaa eri syistä, kuten terveydellisistä syistä tai alojen kadottua yhteiskunnan muuttuessa. Mahdollisuudet alanvaihtoon tulee edelleen varmistaa myös opiskelemaan hakeutumisen osalta.

Lisäksi esitys vaikeuttaa tiettyjen alojen osaajien kouluttamista. Osalla esim. kuljetusalan työssä toimimisen edellytyksenä on täysi-ikäisyys tai vielä korkeammat ikä sekä ammattipätevyys. Esityksen mukaan opiskelijaksi pitäisi ensisijaisesti ottaa oppivelvollisia, jolloin täysi-ikäisille ei välttämättä jää opiskelupaikkoja. Alan ammattilaisten ja työntekijöiden työelämään kouluttaminen vaikeutuu.

Ei-oppivelvollisten aikuisten mahdollisuuksia ensimmäiseen toisen asteen tutkinnon suorittamiseen tai uudelleen kouluttautumiseen on rajattu. Aikuiskoulutustuki on poistettu ja ammatillisen koulutuksen leikkaukset ovat rajanneet ei-oppivelvollisille tarjottua opintotarjontaa sekä opetusta. Nyt esitetty ehdotus rajaa entisestään ei-oppivelvollisten mahdollisuutta saada ensimmäinen toisen asteen tutkinto tai uudelleen kouluttautua työllistymisen varmistamiseksi.

Luonnoksessa ei avattu opiskelijan hakutoivejärjestyksen vaikutusta valintaan.

Lukiokoulutuksen osalta esitetty säädösmuutos LL 22 § säädökseen opiskelijaksi ottamisen perusteisiin ensisijaisuutta koskien ei olennaisesti vaikuta opiskelijoiden koulutukseen hakeutumiseen tai pääsyyn, sillä lukiokoulutuksessa nuoret ohjataan säädösten mukaisesti joko nuorten lukiokoulutukseen tai aikuisten lukiokoulutukseen. Oppivelvollisen ottaminen aikuisten lukiokoulutukseen edellyttää joka tapauksessa säädetyksi perusteltua syytä. Näin ollen oppivelvollisia hakeutuu ja ohjataan aikuisten lukiokoulutukseen huomattavan vähän.

OAJ huomauttaa, että toisin kuin esitysluonnoksessa valmistelusta mainitaan, valmisteltuja esityksiä ei ole käsitelty OKM:n asettamissa lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen seurantaryhmissä.

Lehikoinen Mirjami
Opetusalan Ammattijärjestö OAJ